

Gemeente van Christus,

Een verhaal dat naadloos past in de Me too – beweging. Dat was mijn eerste reactie, toen ik dit verhaal over David en Batseba de afgelopen week las, voor het eerst sinds misschien wel 10 of 12 jaar.

De zoveelste vrouw die het slachtoffer wordt van de lustgevoelens van de zoveelste machtige man.

Een vorm van misbruik die van alle tijden en plaatsen is.

Tot mijn verbazing bleken meerdere uitleggers, waaronder de door mij zeer gewaarde Eugen Drewermann, daar wat vraagtekens bij te zetten. Was Batseba wel zo onschuldig? Waarom zo open en bloot jezelf baden in het zicht van het koninklijke paleis? En later in het verhaal blijkt ze in bepaalde opzichten aardig tegen David opgewassen, als het erom gaat haar eigen zoon Salomo op de troon te krijgen. Ook Batseba blijkt niet wars te zijn van paleisintriges en schuwt weinig tot geen middelen om haar doel te bereiken.

Tsja, - wat moeten we daarvan denken? Het lastige van dit verhaal is dat er zoveel niét verteld wordt. We hebben geen flauw idee hoe Batseba's rol en beleving in dit zeer onfrisse gebeuren is geweest. Ze wordt in onze schriftlezing in ieder geval - en ik hoop dat u mij deze inschatting niet kwalijk wilt nemen - niet neergezet als "een sterke vrouw". En dat is een wezenlijk verschil met de andere drie vrouwen, die in de komende adventsweken voorbij zullen komen. Van zowel Ruth, als Rachab en Tamar kun je zeggen dat ze zélf in het middelpunt van het verhaal staan. Het verhaal draait om hun moed, hun creativiteit en inzet. Bij Ruth en Tamar ook nog eens om tot hun recht te komen.

Ze spelen de hoofdrol in hun verhaal. Bij Batseba is er vanmorgen hoogstens plaats voor een bijrol, hoe pijnlijk en vreselijk die waarschijnlijk ook geweest moge zijn. Het verhaal draait om wat koning David allemaal voor vuile streken uithaalt om zijn doel te bereiken. Om zijn koningschap.

En wat dat zegt over het koningschap van die ene "zoon van David", wiens geboorte we straks weer vieren.

"Hij zal een groot man worden en zoon van de Allerhoogste worden genoemd", zegt de engel Gabriël tegen Maria, "en de Heer zal hem de troon van zijn vader David geven."

Negen maanden later wordt Jezus geboren "in de stad van David".

"Hosanna voor de zoon van David" roepen de mensen, als Jezus op zijn ezeltje de Olijfberg afdaald.

Linksom of rechtsom heeft de traditie altijd een bepaalde lijn, een verband gezien tussen uitgerekend deze koning David en die wonderlijke jongeman uit Nazareth.

U weet dat waarschijnlijk wel: in oude tijden werd je in Israël tot koning gezalfd. Dan was je een mesjiach, een gezalfde. Daar komt ons woord messias vandaan.

Wat zegt die ene messias David nu over die andere messias, over Jezus?

Het verhaal zet stevig in: "Bij het aanbreken van het voorjaar, de tijd waarin koningen gewoonlijk ten strijde trokken, stuurde David opnieuw het leger erop uit, onder leiding van Joab en zijn bevelhebbers, om de Ammonieten te verslaan en Rabba te belegeren. Zelf bleef hij in Jeruzalem achter."

De lente, in mijn beleving het mooiste jaargetijde dat we kennen, vol symboliek van nieuw leven dat ontspruit, knoppen aan de bomen die openspringen, sneeuwkllokjes en crocussen die als eerste hun kopjes uit de grond steken, de eerste merels en andere zangvogels die zich volop laten horen.....

De lente was blijkbaar in die tijd de aangewezen tijd van het jaar om je tegenstanders een flink in de pan te hakken. Dat was gewoon (!) voor koningen in die tijd. En David is daarin blijkbaar niet anders!! Hij verschilt daarin niet van andere machthebbers.

Zelf bleef hij thuis, zegt de schrijver van ons verhaal. Ach ja, David heeft in het recente verleden zijn tienduizenden al dan niet eigenhandig verslagen.

Terwijl zijn mannen op het slagveld staan, loopt de koning over het platte dak van zijn paleis, ziet Batseba die zich aan het baden is, en voelt de wellust in hem opkomen. Zo hevig dat hij die niet kan onderdrukken. Hij moet en hij zal haar krijgen.

Niet zo moeilijk, als je zoveel macht hebt als hij, toch? Hij laat haar bij zich komen en gaat met haar naar bed. Tussen haakjes staat er dan: "De voorgeschreven periode van onthouding na haar onreinheid was juist verstreken."

Gelukkig maar: David bezondigt zich niet tegen de regel uit Leviticus dat je niet met een vrouw mag slapen als ze menstrueert. (Lev.18:19). Wat een merkwaardige schijnheiligheid, toch nietwaar?

Dat er in het volgende vers in Leviticus direct daarna staat dat je ook geen geslachtsgemeenschap met de vrouw van je naaste mag hebben, laat de schrijver hier maar weg.)

Ik ga het vervolg niet helemaal met u nalopen. Ik hoef de lezing niete over te doen. We hebben gehoord tot wat voor schandaligheden David in staat blijkt te zijn om zijn misstap te verdoezelen. Met als dieptepunt misschien nog wel dat hij straks Uria de brief met daarin zijn eigen doodsvonnis eigenhandig aan Joab laat overhandigen. Hoe diep moet deze messiaanse koning gezonken zijn, om zo iets te bedenken.

En als Uria straks inderdaad en onvermijdelijk is gesneuveld, laat David een bericht aan zijn legerleider sturen: "U moet er maar niet te slecht over oordelen; de oorlog eist nu eenmaal zijn tol. Houd moed! Heropen de aanval op de stad en maak haar met de grond gelijk." (25)

Het wangedrag van David is om kotsmisselijk van te worden!

Wat heeft hem gedreven, deze uitverkorene van de Allerhoogste?

Wellust allereerst. Begeerte. In het Boeddhisme wordt het, samen met woede en onwetendheid, een van de drie giften genoemd. Als een gif kan begeerte je leven doortrekken. En bepalen. En kapot maken. Het kan begeerte naar bezit zijn. Of, zoals hier, begeerte die de vorm van wellust aanneemt.

"Je hoeft er maar één moment aan toe te geven...en dat kan voldoende zijn om jarenlang, soms zelfs je hele lang, door wroeging te worden verteerd", zegt Tom Hannes in een van zijn boeken, als hij dit gif van de wellust bespreekt.

Ik zit al een aantal jaren in een commissie van de landelijke kerk: we begeleiden predikanten of kerkelijk werkers die zich schuldig hebben gemaakt aan seksueel misbruik in pastorale relaties. Dat gaat per definitie gepaard met machtsmisbruik.

Het is onthutsend en zeer schokkend, kan ik u wel zeggen, om te zien hoeveel er - vaak blijvend - kapot is gegaan in dit soort situaties.

Bij de slachtoffers en hun naasten allereerst. Daarnaast in de gemeente waarin het plaats heeft gevonden. Maar ook bij de daders en hun naasten, hun gezinnen.

Het roept de vraag op waar we een paar weken geleden al wat uitgebreider bij stil hebben gestaan: in hoeverre jij je in je leven laat leiden door de impulsen die in je opkomen. En door de patronen die erdoor gevormd worden als je dat doet. Hoe dat de inhoud en de richting van je leven bepaalt. Nog breder: hoe dat bepaalt hoe jij in het leven staat. Dat gaat niet alleen op in zulke heftige gevallen als bij David vanochtend het geval is.

Weer terug naar David. Onder die wellust/begeerte van hem ligt iets anders verscholen. Nou ja, nauwelijks verscholen: zijn machtspositie.

Mannen als Jeffrey Epstein, die jarenlang ongehinderd het leven van jonge meisjes kon ruïneren.

Harvey Weinstein, Donald Trump, idem met vrouwen in het algemeen. Leiders van milities, soldaten die zich in oorlogstijd vergripen aan vrouwen en meisjes.

Maar machtsmisbruik gaat breder dan alleen seksueel misbruik. CEO's die een waar schrikbewind voeren over hun personeel. Jarenlang! Zeer recent Matthijs van Niekerk. Ongehinderd door de hoge bazen in Hilversum. Kijkcijfers en hoe belangrijk die zijn, zal ik maar zeggen.

Laten we het maar een heersersmentaliteit noemen: ik pak gewoon wat ik pakken kan. Daar heb ik recht op. En als ik het recht niet heb, dan neem ik het gewoon.

Het is een gegeven van alle tijden. Maar ik heb het vermoeden dat het in onze tijd breder dan ooit verspreid is, die mentaliteit. Van zeer hoog in de top van de machtspiramide tot in allerlei posities daar beneden.

Waar komt dat toch vandaan, denk ik dan, wat naïef misschien. Dat willen heersen, op welke manier dan ook, over anderen. De grote filosoof Friedrich Nietzsche noemde “de wil tot macht” een van de grote drijfveren, misschien wel dé grootste drijfveer in het bestaan. Niet alleen in mensen, maar in heel de natuur. En dan, als ik het goed begrijp, niet om óver anderen te heersen, maar als een veiligstelling van het eigen bestaan.

Daar zit wel wat in. In die zin dat het de angst om je eigen bestaan kan zijn, die jou ertoe kan aanzetten om de ander als concurrent te zien.

“Het is voorjaar, laten we er maar weer eens op uit trekken om “de vijand” te verslaan, want anders komt ie wel naar ons toe en zijn wij het haasje! Het is eten of gegeten worden.” Zo zit de wereld in elkaar. Zo gaan machthebbers “gewoonlijk” te werk. In het groot en in het klein.

Het bijzondere van dit verhaal van Batseba en David, is dat het direct erna duidelijk wordt gemaakt en uitgesproken (!) dat dit soort wangedrag Godgeklaagd is! En niet geaccepteerd wordt. Er staat een profeet op die zijn stem durft te verheffen, zelfs tegen de machtigste man van het land. En daar is heel wat moed voor nodig!

U kunt thuis dat prachtige verhaal van de arme man die maar één schaapje bezat en de rijke, die hem zelfs dat ene schaap nog afhandig maakte, eens nalezen. En hoe dat uitmondt in de historische aanklacht tegen David: “Jij bent die man!!! Waaronder David tot inzicht komt. En tot berouw. En beseft hoe de moord op de man van Batseba vanaf dan zijn hele leven lang als een gruwelijk geheim tussen hem en Batseba in zal staan.

Ik denk dat we dit vreselijke verhaal van David kunnen lezen als een soort van negatief.

Daartegenover staat dan afbeelding van een heel ander, tegenovergesteld koningschap van die zóón van David, die ook zoon van de Allerhoogste wordt genoemd.

Die letterlijk tegen zijn leerlingen zegt dat hij niet is gekomen om te heersen, maar om te dienen:

“Jullie weten dat de volken worden onderdrukt door hun eigen heersers en dat hun leiders hun macht misbruiken. Zo mag het bij jullie niet gaan. Wie van jullie de belangrijkste wil zijn, moet dienaar van de anderen zijn.”(Mc.10: 43)

Het gaat er niet om dat je “op een troon links of rechts van mij komt te zitten”, zoals Jakobus en Johannes, twee van zijn leerlingen aan hem hadden gevraagd.”(10:35 vv).

Daar zie je al dat dat verlangen, de begeerte naar macht ook in zijn meest naaste leerlingen aanwezig was. Niets menselijks was hen vreemd. Ons ook niet, toch?

Maar deze trek van onze menselijkheid was Jézus blijkbaar wél vreemd. Dat valt alleen te verklaren, denk ik, doordat hij die vorm van angst om het eigen bestaan, die ertoe leidt dat je de ander als vijand of concurrent gaat zien, had overwonnen. Hij voelde zich uiteindelijk niet bedreigd meer, door wie dan ook. Omdat hij zich zó zeldzaam geborgen voelde in Gods hand. Vanuit dat gevoel van geborgenheid bij God, dat hij als geen ander heeft ervaren - vandaar dat hij “zoon van Allerhoogste” wordt genoemd – zal hij gestalte geven aan **zijn** vorm van messiaans koningschap.

Hoe de wereld er uit zou zien, als wij het zouden aandurven om hem daarin te volgen, kun je prachtig opmaken uit die psalm waar we een paar verzen van hebben gezongen: Psalm 72.

“Geef, Heer de koning uw rechten...”. Over wie die koning is, lopen de meningen uiteraard uiteen. Christelijke uitleggers vermoeden dat het hier over Jezus gaat. Dat geloof ik zelf eerlijk gezegd niet. Ik denk dat je wél mag dat in Jezus in vervulling gaat wat hier wordt bezongen. En wat in vervulling zou kúnnen gaan als wij in zijn geest in het leven zouden durven staan:

...dan ruist op alle bergen vrede, heil op der heuv'len top / geweldenaars van hun troon gestoten, armen opgericht .... Vrede zal bloeien allerwegen ...velden blinken van het koren wereldwijd.....

Amen.